

دانشگاه الزهرا (س)

دانشکده‌ی الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه جهت اخذ درجه‌ی کارشناسی ارشد

رشته‌ی الهیات گرایش علوم قرآن و حدیث

عنوان

بررسی تطبیقی «ملکوت» در قرآن و اناجیل چهارگانه

استادان راهنما

دکتر بی بی سادات رضی بهابادی

دکتر لیلا هوشنگی

دانشجو

مهدیه کیان مهر

اسفند ماه سال ۱۳۹۱

محمد بن محمد
بن محمد بن محمد
بن محمد بن محمد
بن محمد بن محمد

دانشگاه الزهرا (س)

دانشکده‌ی الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه جهت اخذ درجه‌ی کارشناسی ارشد

رشته‌ی الهیات گرایش علوم قرآن و حدیث

عنوان

بررسی تطبیقی «ملکوت» در قرآن و اناجیل چهارگانه

استادان راهنما

دکتر بی بی سادات رضی بهابادی

دکتر لیلا هوشنگی

دانشجو

مهديه کيان مهر

اسفند ماه سال ۱۳۹۱

کلیه‌ی دستاوردهای این پژوهش متعلق به
دانشگاه الزهرا(س) است.

تقدیم به آستان ملکوتی امام عصر (علیه‌السلام)
واسط فیض بی‌کران الهی در مُلک و ملکوت
و صاحب امر الهی

به آن امید که ظهورش را دریابیم

و

تقدیم به پدر و مادرم به خاطر مهر بی‌دریغشان
، همسرم به پاس حمایت‌های صمیمانه‌ی او

و فرزند کوچکم که درخشش چشمانش روشنی قلب من
است.

با نهایت سپاس و قدردانی

از زحمات اساتید بزرگوارم خانم دکتر رضی بهابادی و خانم دکتر
هوشنگی که در نوشتن این رساله مرا یاری داده‌اند .
همچنین لازم می‌دانم از کمک‌ها و حمایت‌های پدر ، مادر و همسرم
کمال قدردانی و تشکر را ابراز دارم.

چکیده:

«ملکوت» از آموزه‌های مشترک و دارای حیطه‌ی معنایی وسیعی در قرآن و اناجیل است. در قرآن کریم، «ملکوت» به معنای اولیه‌ی «مُلک عظیم» و معنای خاص «باطن» و بخش تدبیرکننده و الهی نظام هستی است که مراتبی هماهنگ با مراتب نزول امر الهی دارد. در اناجیل، «ملکوت» به معنای اولیه‌ی «امر ملوکانه» و «قلمرو حکومت الهی» و دارای دو جنبه‌ی اساسی حال و آینده است. ملکوت آینده با ظهور پسر انسان در آخرالزمان مرتبط است که با ماموریت عیسی و در شخص او آغاز شده و امروز از نظر روحانی وجود دارد. این رساله به مقایسه-ی معنا و ویژگی‌های ملکوت و نیز عوامل و آثار دستیابی به آن پرداخته است. در خصوص مقایسه‌ی این اصطلاح شایان ذکر است که «ملکوت» در قرآن و اناجیل قابل دستیابی در حیات دنیوی و اخروی است. در قرآن از این امر با تعبیر «نظر» و «رویت» و در اناجیل با تعبیر «ورود»، «جستجو»، «مالکیت» و «دیدن» ملکوت یاد شده است. دستیابی به آن در قرآن با شهود قلبی و در اناجیل از طریق جسم میسر است. هر چند در تفاسیر عرفانی اناجیل که ملکوت را «وحدت با خداوند» می‌دانند این دستیابی از طریق شهود ممکن می‌شود. «ایمان»، «عمل صالح»، «احسان» و «تزکیه‌ی نفس» از عوامل مشترک دستیابی به ملکوت در هر دو حوزه است اما «فقر» و «رنج» از عوامل مختص اناجیل و «توحید» و «هدایت تکوینی» مختص حوزه‌ی قرآنی است. از آثار دستیابی به ملکوت، «حیات جاوید»، «شناخت خدا» و «نجات» را می‌توان نام برد که در قرآن و اناجیل مذکور است؛ در این میان «یقین»، «ترفع درجات تکوینی» و «توحید» از آثاری است که تنها در قرآن و «برقراری عدالت جهانی» و «بهره‌مندی از رابطه‌ی پدری» تنها در اناجیل آمده است. در قرآن ملکوت حقیقتی است ثابت، ماوراءطبیعی و عاری از مکان و زمان و تنها برای خداست اما در اناجیل وابسته به زمان و شخص عیسی است. کلید واژه‌ها: قرآن، اناجیل، ملکوت، وحدت با خداوند، شهود، ایمان، عمل صالح

فهرست مطالب

فصل ۱- کلیات	۱
مقدمه	۲
۱-۱- پرسش پژوهش و تبیین آن	۴
۲-۱- پرسش‌های فرعی	۴
۳-۱- فرضیه‌های پژوهش	۴
۴-۱- اهداف پژوهش و ضرورت آن	۵
۵-۱- پیشینه‌ی پژوهش	۵
۶-۱- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها	۶
فصل ۲- ملکوت در قرآن	۷
۱-۲- مفهوم شناسی	۸
۱-۱-۲- ملکوت در لغت	۸
۱-۱-۱-۲- ماده‌ی «م ل ک»	۹
۲-۱-۱-۲- مُلک	۱۰
۳-۱-۱-۲- ملکوت	۱۰
۲-۱-۲- ملکوت در عصر نزول	۱۲
۳-۱-۲- ملکوت در اصطلاح	۱۳
۱-۳-۱-۲- ملکوت در اصطلاح فلاسفه	۱۳
۱-۱-۳-۱-۲- حکمت مشاء	۱۴
۲-۱-۳-۱-۲- حکمت اشراق	۱۵
۳-۱-۳-۱-۲- حکمت متعالیه	۱۵
۲-۳-۱-۲- ملکوت در اصطلاح عرفا	۱۷
۳-۳-۱-۲- ملکوت در اصطلاح مفسران	۱۹
۱-۳-۳-۱-۲- نظرات متقدمین	۱۹
۲-۳-۳-۱-۲- نظرات متاخرین و ریشه شناسی آن	۲۱
۲-۲- کاربرد ملکوت در قرآن	۲۶
۱-۲-۲- معرفی اجمالی آیات دارای ملکوت	۲۶
۱-۱-۲-۲- آیه‌ی ۷۵ سوره‌ی انعام	۲۶

- ۲۷ ..... آیه‌ی ۱۸۵ سوره‌ی اعراف - ۲-۱-۲-۲
- ۲۸ ..... آیه‌ی ۸۸ سوره‌ی مومنون - ۳-۱-۲-۲
- ۲۹ ..... آیه‌ی ۸۳ سوره‌ی یس - ۴-۱-۲-۲
- ۳۰ ..... وجوه معنایی ملکوت - ۲-۲-۲
- ۳۰ ..... مُلک و آثار آن - ۱-۲-۲-۲
- ۳۱ ..... مُلک تفسیر جامع برای ملکوت - ۱-۱-۲-۲-۲
- ۳۳ ..... تفاوت کاربرد مُلک و ملکوت در قرآن کریم - ۲-۱-۲-۲-۲
- ۳۷ ..... باطن - ۲-۲-۲-۲
- ۳۷ ..... باطن به عنوان عالمی از عوالم هستی - ۱-۲-۲-۲-۲
- ۴۱ ..... - ذومراتب بودن ملکوت .. -
- ۴۳ ..... باطن به عنوان خصوصیتی از شیء - ۲-۲-۲-۲-۲
- ۴۷ ..... شناخت (دستیابی) ملکوت - ۳-۲
- ۴۷ ..... امکان شناخت ملکوت - ۱-۳-۲
- ۴۸ ..... شیوه‌های شناخت ملکوت - ۲-۳-۲
- ۵۰ ..... نظر در ملکوت (شناخت عقلی) - ۱-۲-۳-۲
- ۵۲ ..... رویت ملکوت - ۲-۲-۳-۲
- ۵۴ ..... ذومراتب بودن رویت ابراهیم علیه‌السلام - ۱-۲-۲-۳-۲
- ۵۹ ..... مشاهدات در ملکوت - ۲-۲-۲-۳-۲
- ۵۹ ..... آثار شهود ملکوت - ۳-۳-۲
- ۶۰ ..... یقین - ۱-۳-۳-۲
- ۶۲ ..... ذومراتب بودن یقین ابراهیم علیه‌السلام - ۱-۱-۳-۳-۲
- ۶۳ ..... متعلق یقین ابراهیم علیه‌السلام - ۲-۱-۳-۳-۲
- ۶۵ ..... صفات و اسماء الهی - ۱-۲-۱-۳-۳-۲
- ۶۶ ..... توحید خداوند - ۲-۲-۱-۳-۳-۲
- ۶۹ ..... رسالت و نبوت - ۳-۲-۱-۳-۳-۲
- ۶۹ ..... وصول به مقامات انسان کامل - ۲-۳-۳-۲
- ۷۰ ..... خلافت الهی - ۱-۲-۳-۳-۲
- ۷۱ ..... مقام مخلصین - ۲-۲-۳-۳-۲

- ۷۲..... مظهریت اسماء و صفات الهی.....۳-۲-۳-۳-۲
- ۷۳..... امامت.....۴-۲-۳-۳-۲
- ۷۴..... ترفیع درجات.....۳-۳-۳-۲
- ۷۵..... تکوینی بودن درجات.....
- ۷۶..... آثار نظر در ملکوت.....۴-۳-۲
- ۷۸..... عوامل دستیابی به ملکوت.....۵-۳-۲
- ۷۹..... توجه دائم به ملکوت و پرهیز از کثرات.....۱-۵-۳-۲
- ۸۱..... معرفت توحیدی.....۲-۵-۳-۲
- ۸۳..... ایمان.....۳-۵-۳-۲
- ۸۵..... اعتقاد به توحید.....
- ۸۶..... عمل صالح.....۴-۵-۳-۲
- ۸۶..... تزکیه و تهذیب نفس.....۵-۵-۳-۲
- ۸۷..... احسان.....۶-۵-۳-۲
- ۸۸..... احسان و نیکی به دیگران.....
- ۸۸..... خشوع در برابر پروردگار.....۷-۵-۳-۲
- ۸۹..... هدایت و فیض الهی.....۸-۵-۳-۲
- ۹۱..... اطاعت و تبعیت از پیامبر و اولیای خدا.....۹-۵-۳-۲
- ۹۱..... جایگاه ایمان و عمل صالح در ترفیع درجات انسان.....۶-۳-۲
- ۹۶..... ارتباط ملکوت و حیات طیبه.....۷-۳-۲
- ۹۹..... فصل ۳- ملکوت در اناجیل.....**
- ۱۰۰..... اصطلاح شناسی ملکوت.....۱-۳
- ۱۰۱..... ملکوت در عهد قدیم.....۱-۱-۳
- ۱۰۱..... ملکوت ازلی و ابدی خداوند.....۱-۱-۳
- ۱۰۳..... خداوند پادشاه آینده‌ی اسرائیل.....۲-۱-۳
- ۱۰۵..... ملکوت در اناجیل.....۲-۱-۳
- ۱۰۶..... تفاوت «ملکوت» در عهد قدیم و اناجیل.....۱-۲-۱-۳
- ۱۱۱..... انواع کاربردهای ملکوت.....۲-۲-۱-۳
- ۱۱۳..... مشخصه‌های اصلی مفهوم ملکوت.....۳-۲-۱-۳
- ۱۱۵..... تفسیر محققان از ملکوت.....۴-۲-۱-۳

۱۲۱	.....-تفسیر عرفانی ملکوت
۱۲۷	.....۳-۱-۲-۵- بررسی جنبه‌های مختلف ملکوت
۱۲۷	.....۳-۱-۲-۵-۱- ملکوت آینده
۱۳۱	.....۳-۱-۲-۵-۲- ملکوت حاضر
۱۳۹	.....۳-۱-۲-۵-۳- جمع بندی بیانات ملکوت ...
۱۴۳	.....۳-۲- آثار ملکوت
۱۴۳	.....۳-۲-۱- قدرت تصرف بر خلق
۱۴۴	.....۳-۲-۲- حیات جاوید
۱۴۸	.....۳-۲-۳- شناخت خداوند
۱۵۰	.....۳-۲-۴- دفع شیاطین
۱۵۰	.....۳-۲-۵- علم به حقایق
۱۵۲	.....۳-۲-۶- کمال
۱۵۲	.....۳-۲-۷- نجات و رهایی
۱۵۲	.....۳-۲-۸- بهره مندی از رابطه‌ی پدری
۱۵۴	.....۳-۲-۹- برقراری صلح و عدالت
۱۵۴	.....۳-۲-۱۰- برطرف شدن نیازهای انسان
۱۵۵	.....۳-۲- شرایط دستیابی به ملکوت
۱۵۵	.....۳-۳-۱- ایمان
۱۵۶	.....۳-۳-۲- عمل صالح
۱۵۶	.....۳-۳-۳- پرهیز از کثرات
۱۵۸	.....۳-۳-۴- تزکیه و طهارت باطنی
۱۵۹	.....۳-۳-۵- فقر
۱۶۲	.....۳-۳-۶- تواضع
۱۶۳	.....۳-۳-۷- تحمل آزار
۱۶۳	.....۳-۳-۸- رنج
۱۶۴	.....۳-۳-۹- محبت
۱۶۵	.....۳-۳-۱۰- پایداری
۱۶۷	.....۴- بررسی تطبیقی ملکوت در قرآن و اناجیل
۱۶۸	.....۴-۱- مقدمه

- ۱۷۰ ..... ۲-۴- ویژگی‌های مشترک ملکوت در قرآن و اناجیل
- ۱۷۰ ..... ۱-۲-۴- معنای اولیه.....
- ۱۷۱ ..... ۲-۲-۴- امکان دستیابی به ملکوت
- ۱۷۲ ..... ۳-۲-۴- زمان دستیابی به ملکوت
- ۱۷۳ ..... ۴-۲-۴- آثار دستیابی به ملکوت
- ۱۷۳ ..... ۱-۴-۲-۴- حیات جاوید.....
- ۱۷۶..... ۲-۴-۲-۴- شناخت خدا.....
- ۱۷۷ ..... ۳-۴-۲-۴- کمال
- ۱۸۱ ..... ۴-۴-۲-۴- نجات و رهایی.....
- ۱۸۲ ..... ۵-۲-۴- عوامل دستیابی .....
- ۱۸۶..... ۳-۴- ویژگی‌های متفاوت «ملکوت» در قرآن و اناجیل
- ۱۸۶..... ۱-۳-۴- کاربرد واژه‌ی «ملکوت» برای خداوند و غیر او.....
- ۱۸۷ ..... ۲-۳-۴- ترکیب‌های اضافی «ملکوت».....
- ۱۸۷ ..... ۳-۳-۴- موجودیت «ملکوت».....
- ۱۹۰ ..... ۴-۳-۴- کیفیت دستیابی به «ملکوت» .....
- ۱۹۲ ..... ۴-۴- ویژگی‌های خاص «ملکوت» در قرآن .....
- ۱۹۲ ..... ۱-۴-۴- ذومراتب بودن ملکوت.....
- ۱۹۳ ..... ۲-۴-۴- آثار ملکوت .....
- ۱۹۴ ..... ۳-۴-۴- عوامل دستیابی به ملکوت .....
- ۱۹۵ ..... ۵-۴- ویژگی‌های خاص «ملکوت» در اناجیل .....
- ۱۹۵ ..... ۱-۵-۴- جنبه‌ی آینده‌ی ملکوت .....
- ۱۹۶..... ۲-۵-۴- اجتماعی بودن ملکوت .....
- ۱۹۷ ..... ۳-۵-۴- آثار ملکوت .....
- ۱۹۷ ..... ۴-۵-۴- عوامل دستیابی به ملکوت .....
- ۲۰۰..... فهرست منابع .....

فصل ۱- کلیات

مقدمه

«ملکوت» از واژه‌هایی است که هم در قرآن و هم در اناجیل کاربرد دارد؛ این واژه در هر دو حوزه رازگونه است و همین امر فهم معنا و حقیقت آن را دشوار نموده است. «ملکوت» تنها در چهار آیه از قرآن کریم مشاهده می‌شود و تنها به خداوند اختصاص دارد. در فرهنگ قرآنی ملکوت قابل نظر و رویت است و دستیابی به آن با اهداف والای خلقت از جمله لقای پروردگار و کمال انسان رابطه‌ای نزدیک دارد.

در اناجیل «ملکوت خداوند» آموزه‌ی مرکزی عیسی علیه‌السلام است و عیسی برای هموار کردن مسیر ملکوت آمده است. وصول به «ملکوت خداوند» هدف اصلی دعوت عیسی علیه‌السلام محسوب می‌شود و دستیابی به آن با کمال انسانی و آرزوی پیامبران از دیدار الهی در ارتباط است.

وجوه اشتراکی که در نگاه اول در قرآن و اناجیل دیده می‌شود موجب ترغیب بیشتر برای مقایسه و بررسی اصطلاح «ملکوت» در این دو حوزه است؛ اگرچه رجوع به تفاسیر محققان دو حوزه وجوه افتراق را نمایان تر می‌کند.

این پژوهش در چهار فصل تنظیم شده است. فصل اول «کلیات» است که شامل طرح مسأله‌ی پژوهش، فرضیات و پیشینه‌ی آن است.

فصل دوم با عنوان «ملکوت در قرآن»، شامل سه بخش مفهوم‌شناسی، کاربرد ملکوت در قرآن و شناخت (دستیابی) ملکوت است. در بخش نخست، مباحث لغت‌شناسی «ملکوت» و همچنین اصطلاح‌شناسی آن از منظر فلاسفه، عرفا و مفسران متقدم و متاخر بررسی شده است

. بخش دوم به کاربرد «ملکوت» در قرآن و وجوه معنایی آن اختصاص دارد. در این بخش نظرات مفسران مورد بررسی قرار گرفته و به خصوصیات ملکوت توجه شده است. بخش سوم با عنوان شناخت (دستیابی) ملکوت شامل مباحثی نظیر شیوه‌ها و ابزارهای شناخت ملکوت، عوامل و آثار شناخت و دستیابی به ملکوت است.

فصل سوم «ملکوت در اناجیل» نام دارد و در سه بخش اصطلاح‌شناسی ملکوت، آثار و عوامل دستیابی تنظیم شده است. بخش اصطلاح‌شناسی به معنای لغوی ملکوت، معنای آن در عهد قدیم، اناجیل و تفاوت آنها می‌پردازد. کاربرد ملکوت در اناجیل و مشخصه‌های آن، موارد دیگر مورد بررسی در این بخش هستند. همچنین در این بخش به نظرات محققان در مورد معنای «ملکوت» و رویکرد آنها در توجیه ملکوت موجود و آینده توجه شده است؛ در این میان تفاسیر عرفانی از «ملکوت» نیز مورد بررسی قرار گرفته است. در نهایت دو جنبه‌ی حال و آینده از ملکوت به طور جداگانه بررسی و بیانات مختلف ملکوت جمع بندی شده است. در بخش‌های دیگر این فصل عوامل دستیابی به ملکوت و آثار آن مذکور است.

در فصل چهارم، معنا، ویژگی‌ها، آثار و عوامل ملکوت، در حوزه‌ی قرآن و اناجیل مقایسه شده است.

در نهایت ذکر چند نکته ضروری می‌نماید:

۱- قابل ذکر است در حوزه‌ی قرآنی مقاله و کتابی که به طور مستقیم به بررسی ملکوت و ویژگی‌های آن در قرآن پرداخته باشد وجود ندارد؛ اگرچه در تفاسیر، ذیل آیات دارای ملکوت نظرات مفسران ذکر شده است اما عموم مفسران به ذکر معنای حکومت برای ملکوت بسنده کرده‌اند و تنها تفسیر مفصلی که در باب معنای واژه‌ی ملکوت می‌توان یافت تفسیر المیزان و برخی از تفاسیر معاصر است که سخنانی نظیر علامه طباطبایی را با کمی تفاوت بیان کرده‌اند؛ در تفسیر المیزان هم اگرچه ملکوت به عنوان امر و خصوصیتی از شیء معرفی می‌شود اما ریشه‌های چنین تفسیری معلوم نیست و همین امر موجب شده است که برخی چنین تفسیری را نپذیرند.

۲- به علت ورود برخی از اصطلاحات فلاسفه و عرفا در تفسیر، اصطلاح ملکوت از دیدگاه عرفان و فلسفه نیز بررسی شده است. در کتب عرفا و فلاسفه بحث‌هایی در مورد ملکوت دیده می‌شود و اثرپذیری این علوم از فلسفه‌ی یونان در برشمردن مراتب وجود و عوالم هستی موجب شده است که عموماً ملکوت را با این عوالم تطبیق دهند؛ اگرچه امکان چنین تطبیقی دور از ذهن نیست اما به هر حال چنین تعبیری در کلام قرآنی وجود ندارد.

۳- معنای ملکوت در هر دو حوزه‌ی مورد تحقیق رازآلود است و تفاسیر متعدد از این واژه بر رازگونه بودن آن افزوده است؛ به همین دلیل بررسی معنای ملکوت در هر دو حوزه تلاش بسیاری را به خود معطوف نموده است.

۴- در پژوهش پیش رو ، به منظور بررسی معنای ملکوت در قرآن از جستجوی تفاسیر دریغ نشده است و معنای ملکوت در تمام تفاسیر نرم افزار جامع التفاسیر رویت شده است .

۵- اگرچه پژوهش حاضر «بررسی تطبیقی ملکوت در قرآن و اناجیل چهارگانه» نام دارد اما سعی بر آن بوده است که احادیث تفسیری ملکوت و احادیث دارای واژه‌ی «ملکوت» و مرتبط با آن گردآوری شود تا در مواقع لزوم مورد استفاده قرار گیرد.

۶- نکته‌ی دیگر آن که برای دریافت کاربرد ملکوت در عصر نزول، اشعار جاهلی نیز مورد جستجو قرار گرفته است.

۷- فقراتی از اناجیل که در متن استفاده شده است ، از ترجمه‌ی هزاره‌ی نو و چاپ انتشارات ایلام است.

۱-۱- پرسش پژوهش و تبیین آن

پرسش اصلی پژوهش حاضر آن است که کاربرد «ملکوت» در قرآن و اناجیل چهارگانه تا چه حد هم‌سو است ؟

«ملکوت» از واژه‌هایی است که در قرآن و در اناجیل چهارگانه به کار رفته است ؛ با این تفاوت که تعداد کاربرد این واژه در اناجیل بسیار بیشتر است . در قرآن کریم معنای صریحی برای «ملکوت» ذکر نشده است اما مفسران معانی و مصادیق متفاوتی را برای آن ذکر کرده‌اند. در تعالیم عیسی(ع) نیز معنای دقیق و مشخصی برای «ملکوت خدا» ارائه نشده و برای نزدیک نمودن ذهن به ماهیت آن ، تنها به تمثیل‌هایی اکتفا شده است. با توجه به واحد بودن منشاء و حیانی دو دین اسلام و مسیحیت ، پژوهنده سعی دارد ضمن جستجوی معنای «ملکوت» در قرآن و اناجیل چهارگانه ، به وجوه اشتراک و افتراق برای این واژه و کاربرد آن در این کتب دست یابد.

۱-۲- پرسش‌های فرعی

- ۱- واژه‌ی «ملکوت» در قرآن و اناجیل چهارگانه به چه معنایی به کار رفته است ؟
- ۲- عمده‌ترین وجوه اشتراک «ملکوت» در قرآن و اناجیل چهارگانه کدام‌اند؟
- ۳- عمده‌ترین وجوه افتراق «ملکوت» در قرآن و اناجیل چهارگانه کدام‌اند؟

۱-۳- فرضیه‌های پژوهش

۱- با توجه به انتزاعی بودن مفهوم «ملکوت» مفسران قرآن و اناجیل نظرات مختلفی در معنای «ملکوت» ارائه کرده‌اند. از جمله معنایی ذکر شده برای «ملکوت» در قرآن عبارت است

از: «اداره و تدبیر»، «حاکمیت»، «تسلط»، «برزخ»، «عالم غیب» و «باطن» و از جمله معانی ذکر شده برای «ملکوت» در اناجیل چهارگانه می‌توان به «حکومت روحانی خدا در آخرالزمان» و «حیات ایمانی و تقوای قلبی مؤمن» اشاره کرد.

۲- از جمله وجوه اشتراک عبارت است از: الف) معنای «ملکوت» در هر دو دین رازگونه است. ب) «ملکوت» در دو دین برای افراد خاصی قابل درک است.

۳- از جمله وجوه افتراق عبارت است از: الف) واژه‌ی «ملکوت» در اناجیل با ترکیب اضافی «ملکوت خداوند» و «ملکوت آسمان» آمده است اما در قرآن کریم «ملکوت آسمان‌ها و زمین» و «ملکوت هر چیز» مطرح شده است. ب) جنبه‌ی آینده‌ی «ملکوت خدا» که اشاره به حکومت روحانی خداوند در آخرالزمان دارد و نیکوکاران و صالحان وارد آن می‌شوند مختص اناجیل می‌باشد. ج) جایگاه «ملکوت» در سیر کمالی انسان در اناجیل و قرآن متفاوت است.

۴-۱- اهداف پژوهش و ضرورت آن

اهداف این پژوهش عبارت‌اند از:

- ۱- آشنایی با مفهوم «ملکوت» در دو دین اسلام و مسیحیت.
- ۲- کشف وجوه افتراق و اشتراک «ملکوت» در دو دین اسلام و مسیحیت.

۵-۱- پیشینه‌ی پژوهش

اگرچه در میان منابع اسلامی^۱ و منابع مسیحیت^۲ می‌توان مطالبی در مورد «ملکوت» یافت؛ اما تنها کتابی که در آن به مطالعه‌ی مقایسه‌ای «ملکوت» پرداخته است کتاب «ملکوت الله فی النصرانیة و الیهودیه و الاسلام» نوشته‌ی «عبد المجید الجندی» است.

---

^۱ - شایان ذکر است کتابی تحت عنوان «ارتباط با ملکوت» اخیراً به چاپ رسیده است که بیشتر جمع‌آوری اقوال مفسران است و خواندن آن سوالات ذهنی خواننده را در باب معنای ملکوت به پاسخ نمی‌رساند. اگرچه احادیث خوبی در این کتاب در باب ملکوت جمع‌آوری شده است.

^۲ - در حوزه‌ی اناجیل، از آنجا که «ملکوت» آموزه‌ی محوری عیسی علیه‌السلام است و در دو قرن اخیر مورد توجه بسیاری از دانشمندان مسیحی قرار گرفته است، منابع مفیدی با موضوع ملکوت می‌توان یافت؛ همچنین رساله‌ای با عنوان «ملکوت الهی در اناجیل چهارگانه» و به راهنمایی خانم دکتر لیلا هوشنگی اخیراً (۱۳۹۰) در دانشکده‌ی الهیات دانشگاه الزهرا به ثبت رسیده است که معنای ملکوت در اناجیل و تمثیل‌های ملکوت در آن بررسی شده است. در پژوهش حاضر به طور مستقیم از این رساله استفاده نشده است و مطالب لازم از منابع اصلی آن گردآوری شده است.

در این کتاب « ملکوت خدا » با معنای برپایی شریعت مورد نظر بوده است ؛ ضمن آن که آیات قرآن که در آنها واژه‌ی «ملکوت» به کار رفته است ، مورد بررسی قرار نگرفته است؛همچنین بحث ملکوت در اناجیل به صورت کامل بررسی نشده است.

۱-۶- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

این پژوهش به روش کتابخانه‌ای ، با تجزیه و تحلیل داده‌ها و توصیف آنها صورت می‌گیرد.

فصل ۲- ملکوت

در قرآن